

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКІВ БАНКАМИ УКРАЇНИ

Анотація. Проаналізовано поширені в Україні методичні підходи до оцінювання кредитних ризиків, а також обґрунтовано рекомендації щодо вдосконалення методології оцінки кредитоспроможності позичальників.

Аннотация. Проанализированы распространенные в Украине методические подходы к оценке кредитных рисков, а также обоснованы рекомендации по совершенствованию методологии оценки кредитоспособности заемщиков.

Annotation. The common in Ukraine, methodical approach to evaluating credit risk were analyzed, as well as the recommendations for improvement of methodology for the assessment of creditworthiness of borrowers was determined.

Ключові слова: позичальник, кредит, кредитний ризик, кредитоспроможність, платоспроможність, оцінка кредитоспроможності.

Кредити є одним з найбільш прибуткових банківських активів і формують переважно найбільшу частину доходів банку.

Надто ризикована кредитна політика банку є однією з основних причин, що призводить до його банкрутства. У сучасних умовах вітчизняні банки змушені постійно вдосконалювати стратегію та тактику своєї кредитної діяльності. У зв'язку з цим актуальним за сучасних тенденцій розвитку банківського сектору є аналіз і управління кредитним ризиком з метою зниження його рівня.

Серед інструментів з мінімізації ризику в кредитній діяльності банку головне місце посідає оцінка кредитоспроможності позичальників. Реальні висновки і пропозиції за результатами аналізу кредитоспроможності позичальників дозволяють уникнути невиправданих ризиків при проведенні кредитних операцій.

Питання якісної оцінки кредитоспроможності позичальника є актуальними для банківської системи України, і тому їм приділяється багато уваги з боку аналітиків у сучасних фінансово-економічних публікаціях. Зокрема, значний внесок у розробку цього питання зробили такі вітчизняні науковці: Ю. Ващенко [1], В. Вітлінський [2], А. Єпіфанов [3], А. Міщенко [4], Я. Чайковський [5].

Метою дослідження є теоретичне опрацювання можливих напрямів поліпшення системи оцінки кредитоспроможності позичальників українськими банками.

Об'єктом дослідження виступають економічні відносини, що виникають між банком та позичальником у процесі кредитування.

Кредитоспроможність позичальника – це спроможність у повному обсязі й у визначений кредитною угодою термін розраховуватися за своїми борговими зобов'язаннями винятково грошовими коштами [1].

У процесі управління кредитним ризиком банки використовують сукупність критеріїв та показників, розгляд та аналіз яких дає змогу зробити висновок про рівень кредитоспроможності позичальника.

Основними документами банківського нагляду, що регламентують порядок розрахунку кредитного ризику в Україні, є нормативні документи Національного банку України, зокрема Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків. Відповідно до положення, класифікація виданих позик та оцінка кредитного ризику здійснюються на комплексній основі: залежно від фінансового стану позичальника, оціненого із застосуванням підходів, що використовувалися у вітчизняній і міжнародній банківській практиці, спроможності позичальника погашати основну суму боргу і сплачувати банку визначені договором відсотки, комісійні та інші платежі, а також залежно від інших критеріїв, наведених у цьому положенні [2].

Критерії оцінки фінансового стану позичальника встановлюються кожним банком самостійно згідно з його внутрішніми положеннями щодо проведення активних операцій та методикою проведення оцінки фінансового стану позичальника.

Основним показником кредитоспроможності позичальника на сучасному етапі розвитку банківської справи є кредитний рейтинг, який позначається певною літерою, цифрою або їх комбінацією та визначає спроможність позичальника до здійснення кредитної операції. Високий індекс рейтингу свідчить про високий клас кредитоспроможності, низький – відповідно про надмірний рівень ризику. Проте вітчизняна банківська практика зупиняється на цьому етапі, завершуючи процес оцінки. Але присвоєння кредитного рейтингу не може й не має бути єдиною метою аналізу кредитоспроможності, необхідно також встановити залежність між значенням кредитного рейтингу та

відбувається суб'єктивно: рейтинг класу "А", наприклад, відповідає низькому рівню кредитного ризику; рейтинг класу "Б" – середньому тощо [6].

Кредитний рейтинг, що розраховується західними банками, має інше змістовне значення, воно значно розширене та засноване на математично-статистичних розрахунках. Кінцевим результатом оцінки кредитоспроможності позичальника є не сам рейтинг, а показник вірогідності дефолту позичальника. Тому банки розвинутих країн застосовують побудову так званих матриць зміни кредитного рейтингу, за допомогою яких оцінюють вірогідність зміни класу кредитоспроможності з часом. Спочатку такі матриці набули широкого поширення в діяльності світових рейтингових агентств, а нині успішно використовуються й західними банками. Вони ґрунтуються на інформації минулих періодів про дефолти за позиками з різним кредитним рейтингом.

Як результат, на сучасному етапі розвитку західної банківської справи основним показником оцінки кредитоспроможності є не просто кредитний рейтинг позичальника, а ймовірність дефолту, що відповідає певному рейтингу. Присвоєння кредитного рейтингу вже не є основною метою оцінки кредитоспроможності, а лише одним із етапів такої оцінки [4].

Отже, важливою причиною появи проблемних кредитів є недостатність вичерпної кредитної інформації, яка суттєво впливає на оцінку кредитоспроможності. Правильна оцінка кредитоспроможності неможлива без такої інформації.

Питання обміну інформацією через системи обігу кредитних ресурсів в Україні суттєво досліджено Німецькою консультативною групою з питань економічних реформ. Згідно з пропозиціями групи, є три ефективні паралельні напрями розбудови таких систем [7]:

удосконалення державного реєстру ненадійних позичальників через запровадження обов'язкової участі комерційних банків у ньому і забезпечення конфіденційності інформації шляхом внесення відповідних змін до закону "Про банки і банківську діяльність";

створення державного реєстру великих кредитів, які можуть бути потенційно небезпечними для стабільності всієї банківської системи, саме такий реєстр має вчасно інформувати комерційні банки та органи банківського нагляду про виникнення кредитних ризиків;

сприяння розвитку приватних кредитних бюро через прийняття відповідного законодавства та створення сприятливих умов, адже кредитні бюро не потребують прямої участі уряду, але мають значний позитивний вплив на фінансову стабільність у країні та ефективний розподіл кредитів.

Таким чином, перспективним шляхом удосконалення оцінки кредитоспроможності позичальників банків є розробка та подальше вдосконалення єдиної рейтингової системи. Держава також має забезпечити вдосконалення механізму обміну кредитною інформацією для забезпечення точності рейтингової моделі, об'єктивності та неупередженості кредитних рішень.

Наук. керівн. Дзеніс В. О.

Література: 1. Ващенко Ю. В. Банківське право : навч. посібн. / О. В. Васюренко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 344 с. 2. Вітлінський В. Концепція стратегії кредитного ризику / В. Вітлінський, Г. Великоіваненко, Я. Наконечний // Банківська справа. – 2000. – № 1. – С. 39–42. 3. Єпіфанов А. О. Методологічні складові ефективного розвитку банківського сектору економіки України : монографія / А. О. Єпіфанов. – Суми : Університетська книга, 2007. – 417 с. 4. Мармоза А. Т. Практикум з теорії статистики / А. Т. Мармоза. – К. : Ельга, Ніка-Центр, 2003. – 344 с. 5. Чайковський Я. Удосконалення методики комплексної оцінки кредитоспроможності позичальників / Я. Чайковський // Вісник НБУ. – 2003. – № 11. – С. 30–34. 6. Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями, затверджене Постановою Правління НБУ № 23 від 25.01.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show /z023112#n 46>. 7. Гідулян А. Актуальні питання поліпшення методики оцінки кредитоспроможності позичальників банками України / А. Гідулян // Вісник НБУ. – 2012. – № 1. – С. 50–53. 8. Про банки і банківську діяльність : Закон України № 2121-III від 07.12.2000 р., із змінами, внесеними 22.09.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1087.635.40 &nobreak=1>.